

SERRAHIMA, Maurici: *Del passat quan era present*, vols. I-IV, Barcelona, Edicions 62 / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003-2006.

Els dietaris de Maurici Serrahima, *Del passat quan era present*, I (1940-1947), II (1948-1958), III (1959-1963), IV (1964-1968), V (1969-1971) i VI (1972-1974), resulten imprescindibles per conèixer la història quotidiana de la Barcelona de la postguerra, especialment pel que fa als cercles intel·lectuals, polítics i catalanistes. En aquests dietaris, a cura de Josep Poca i publicats per l'Abadia de Montserrat (llevat del volum I, d'Edicions 62), Serrahima es mostra molt preocupat per la seva posteritat literària. En això no difereix gaire de la majoria d'escriptors, si bé en el seu cas la preocupació és explícita, no amagada sota cap falsa modèstia. Però es tracta d'una por infundada. El lector ja endevina, des del primer volum, que les memòries de Serrahima constitueixen un document històric imprescindible i un text literari de primer ordre. Serrahima escriu, com tots els bons memorialistes, amb voluntat de notari, d'explicar el que passa, però també amb voluntat d'estil, i aquesta combinació acaba per resultar incòmoda de jutjar des de la posteritat: ni els historiadors de la literatura ni els historiadors de la realitat se'l fan prou seu. El lector comú, en canvi, desproveït de prejudicis, pot endinsar-se de seguida en la lectura i treure'n un excel·lent profit. Per començar, la llengua. Maurici Serrahima escriu en un català urbà i elegant en la línia, per exemple, dels textos de Carles Soldevila i que, posteriorment, també podem trobar en autors com Pere Calders o Quim Monzó. D'efuig i combat els encarcaments postnoucentistes, propis de l'enrocament cultural de la postguerra, i d'aquí la seva polèmica amb el corrector Eduard Artells i la seva admiració per la prosa de Sagarra i de Josep Pla, els dos grans escriptors de la seva època, dels quals esdevé amic i, sobretot en el cas del primer, confident. Serrahima és un gran retratista literari. Així, per exemple, descriu Alfons Comín, amb qui coincideix a la sortida de la Missa. «La muller d'en Comín somreia, interessada per la conversa. Ell també, en els moments que dèiem alguna cosa suggeridora. I aleshores el somriure, molt dolç, vencia del tot l'expressió dura, gairebé ferotge, de la mandíbula d'animal de presa, ardent i esqualid, i dels ulls apassionats; aquella expressió que, en els moments que no se la domina, el mateix podria fer veure en ell un *cabecilla* obsessionat i cruel que un Crist a la manera d'un film de Passolini». Es fa amic del seu veí García Márquez; és capaç de comparar la literatura d'aquest escriptor amb la de Vargas Llosa i Cortázar; demostra el seu excel·lent coneixement de la literatura francesa contemporània: Proust, Mauriac, Sartre; està atent a l'eclosió de nous novel·listes catalans, com ara Terenci Moix; s'atreveix a parlar de Chomski... I, a la vegada, s'endinsa en el terreny de la política o, més ben dit, de la prepolítica, convertint-se en un punt de referència per a tota l'oposició democràtica; escriu un magnífic llibre de rèplica a Julián Marías; parla davant dels estudiants revoltats; coneix la presó; exhibeix la seva admiració per personatges tan diferents com Josep Benet i Claudi Boada; manté distàncies amb Joan Triadú i, també, amb el sector diguem-ne més dretanós d'Unió Democràtica, i elabora una de les anàlisis més lúcides sobre

el franquisme en constatar que una de les característiques fundacionals del règim és la de no fer res, la de l'immobilisme total.

Des del punt de vista ideològic, Maurici Serrahima forma part de la llista dels vencedors. Vull dir que el país que ell va imaginar i que, de fet, havia conegut en temps de la República, és el que ha acabat, sortosament, triomfant. No és el país dels feixismes i de Franco, però tampoc el de Sacristán, per entendre'ns. En un moment donat eren pocs, o relativament pocs, a Catalunya, i a Espanya, els qui havien apostat per un sistema obert, o capitalista, amb les llibertats pròpies d'un sistema democràtic. Serrahima mai no hi va deixar de creure, en la democràcia. Només cal recordar el que va significar, en els anys més durs de la postguerra, el grup Miramar on ell ensenyava a joves com Alexandre Cirici Pellicer i Maria Aurèlia Capmany a discutir, i dissentir, en públic. Maurici Serrahima ha estat, entre altres coses, un demòcrata clarivident i tenaç.

AGUSTÍ PONS

GREGORI SOLDEVILA, Carme: *Pere Calders: Tòpics i subversions de la tradició fantàstica*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006 («Textos i estudis de cultura catalana», núm. 111).

Com qualsevol altra disciplina, els estudis literaris s'han d'enfrontar a llocs comuns i a partits presos que solen entrebancar més que no pas aclarir allò que es pretén estudiar. El llibre de Carme Gregori, *Pere Calders: Tòpics i subversions de la tradició fantàstica*, és un pas important en el desbrossament de l'estudi d'un autor que no ha estat tractat sempre amb justícia. Al costat de la refutació de la idea més o menys difosa que Calders és un escriptor «lleuger» en el mal sentit del mot, Carme Gregori ha volgut desfer equívocs sobre un altre tema associat a l'autor: l'ús del fantàstic en la seva obra. De fet, la «lleugeresa» mal entesa i la fantasia solen ser considerades sinònimes pel gran públic, però Gregori també detecta ambigüitats i imprecisions en el terreny de la crítica especialitzada. En aquest esforç per desfer malentesos, el treball de Gregori presenta una divergència en aparença paradoxal: d'una banda, s'estructura a partir de les categories de la literatura fantàstica i derivats; de l'altra, demostra clarament que l'ús dels tòpics del fantàstic no és diferent al que Calders fa en relació amb d'altres gèneres. En el fons, ens ve a dir, un fantasma, un vampir, un robot o un criminal són la mateixa matèria literària per a Calders. Malgrat aquesta conclusió, però, es fa difícil deixar de banda que tant les paraules del propi autor com les de la crítica han insistit especialment en el tema del fantàstic en la seva obra.

És un dels mèrits de *Pere Calders: Tòpics i subversions de la tradició fantàstica* la pertinència i la quantitat de la bibliografia manejada, sempre sotmesa al discurs que governa el llibre. Les formulacions de Todorov, Vax, Castex, Caillois,